

Claes Westman
Ordf. Äpplarö Naturvårdsförening
Börjesonsvägen 8
168 50 Bromma

Jaramillo Miguel
Enheten för Naturvård
Länsstyrelsen i Stockholms län

Ansökan om bidrag till återskapande av strandäng på Äpplarö 1:85 i Österåkers kommun, Äpplarö naturreservat

Bakgrund

Äpplarö är beläget i mellanskärgården i Äpplaröfjärden och Gälnan. Öar som tillhör ön är bl. a. Västerholmen, Bastukobben, Fiskgjusen, Vettlösan, Bockholmen, Nästholmen, Bergskäret, Lill-Asken, Mellan-Asken och Oxkobbarna samt delar av öarna Lökholmen, Ekskär, Stor-Asken, Lundö, Tackskäret och Äpplarö.

Äpplarö utgörs av en ganska typisk mellanskärgårdsnatur. Större delen av ön utgörs av tallskogar, högst upp på bergkullarna består den av hållmarkstallskog medan den nedanför är av blåbärsristyp. Mellersta och västra delen av ön utgörs till betydande del av gammal jordbruksmark som i dag utgörs av gamla åkrar som betas samt naturbetesmarker där inslaget av lövträd är stort som ett resultat av gammal hävd. Här

finns flera lövskogslundar med gamla ekar. Stränderna är ofta kantade av en albard som i vikarna ibland utvecklas till alsumpskogar.

Äpplarö Naturvårdsförening äger och förvaltar stora delen av ön samt delar av det naturreservat som utgör merparten av öns östra delar. Reservatet förvaltas med Länsstyrelsen i samråd. Föreningens ändamål är att främja naturvård och jordbruk på Äpplarö och att bevara ön som en levande skärgårdsbygd. På Äpplarö finns en arrendator som håller får, dessa håller det ålderdomliga jordbrukslandskapet på öns västra och mellersta del öppet.

Naturbetesmarker är relativt näringsfattiga marker som under lång tid hävdats genom bete eller slåtter. Att de är näringsfattiga beror på att markerna ej använts för odling av grödor och därför generellt sett aldrig gödslats. Istället har det pågått en kontinuerlig reduktion av näring i och med betet och slåttern. Under det senaste århundradet har det skett en drastisk fragmentering av naturbetesmarker. Slättermarkerna är så gott som borta och betesmarkerna har minskat med 90 %. Naturbetesmarker inkluderar strandängar och även dessa har drabbats av omfattande igenväxning och fragmentering under det gångna seklet. Fram till början av 1900-talet var strandängar vanligt förekommande och användes inom slätterängsbruket. När slätterängsbruket sedan successivt ersattes av ett modernare jordbruk minskade antalet djurgårdar och det ekonomiska intresset för foder från strandängar sjönk. Det ledde till att många strandängar övergavs och fick växa igen medan andra omvandlades till jordbruksmark. Igenväxning och fragmentering är idag ett stort hot mot strandängar. Anledningen är att hävd i form av bete och slåtter upphört i stor utsträckning. Detta har inneburit att växtarter knutna till denna naturtyp fått svårare och svårare att sprida sig, blivit utkonkurrerade av invasionsarter samt minskat i antal.

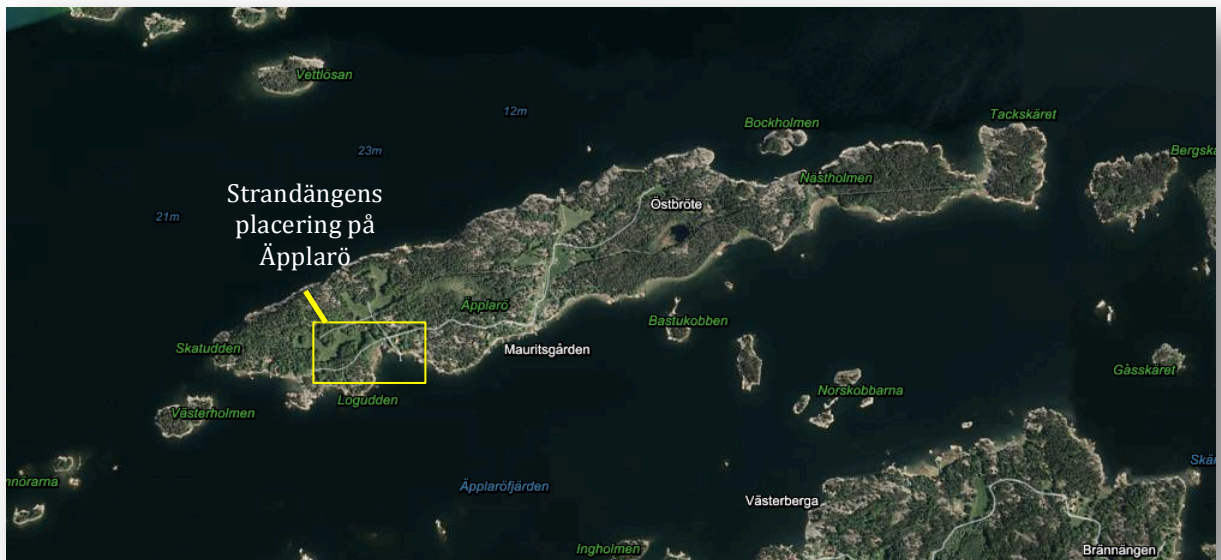
Trädäckningen är låg på de hävdade strandängarna, ca 0-10%, eftersom unga plantor ständigt slås eller betas ner. Hävden i form av slåtter, bete och tramp m.m. leder till att många störningsgynnade växtarter förekommer på ängarna. På grund av den kontinuerliga störningen lyckas inte konkurrenskraftiga arter att konkurrera ut svagväxande arter. Det leder till en större artrikedom då förutsättningarna för att både konkurrenskraftiga och konkurrenssvaga arter kan förekomma tillsammans på strandängarna ökar.

Ytterligare en anledning, utöver hävden, som leder till att strandängarna hyser så många olika arter är att de är indelade i vegetationszoner. Eftersom fuktigheten i marken successivt ökar ut mot strandlinjen uppstår zoner med olika vattenförhållanden. Det leder till att det i varje zon bildas ett eget samhälle som hyser sina specifika djur- och växtarter. Vid välhävdade strandängar finns även en så kallad blå bård mellan strandängen och vassbältet. Det är ett område med öppet vatten som spelar en viktig roll för många fåglar då vassen verkar som ett skydd ut mot det öppna vattnet och de predatorer som finns där. Upphör hävden försvinner dock den blå bården och vassbältet breder ut sig.

(Källa: Strandängarnas artrikedom och artsammansättning - betydelsen av hävd, Johanne Ericson, 2009)

Den aktuella strandängen är placerad på västra delen av ön (se karta 1). Strandängen är placerad i anslutning till den större väg (S2) som binder ihop de östra och västra delarna

av ön. Tillgängligheten är god i samband med arbetsinsatser och för besökare. Området ingår också i Äpplarö naturreservat.

Karta 1: Områdenas placering på Äpplarö

Karta 2: Områdets placering geografiskt i relation till närliggande byggnader, vattnet och betesmarken nordväst om området.

Syfte

Restaureringen syftar till att återskapa en gammal strandäng som varit betad och hävdad under århundraden men som växt igen under de senast 50-60 åren och idag främst av alskog i de inre delarna och vass med inslag av små sälgbestånd i de yttre delarna mot vattnet. Målet är att få tillbaka de karaktärsarter av växter och djur som är knutna till välhävdade strandängar som bl a dvärgsäv, havssäv och blåsäv närmast vattenlinjen samt agnsäv, salttåg och krypven innanför dessa. Längst upp kan man eventuellt också hitta arter som gulkämpar, ormtunga, hundstarr, kust- och dvärgarun.

Bland fågelarterna kan man tänka sig att tofsvipa och rödbena etablerar sig då dessa är vanliga som häckfåglar på strandängar på närliggande öar. Det är endast troligt med några enstaka par som häckar då strandängen på Äpplarö är begränsad i sin utbredning.

Området har också stor möjlighet att fungera som lekvatten åt gädda om vassröjning öppnar upp de inre delarna av vassbården och därmed skapar lämpliga leksubstrat. Gädda är art som minskat kraftigt i närliggande vatten och brist på bra lekvatten kan vara en orsak till tillbakagången.

Området kommer att inventeras vad gäller florans utveckling med en första inventering vid uppstart av arbetet och sedan steg 2 i samband med avslut av arbetet. Därefter bör inventering ske vart 5 år för att utvecklingen av florans utveckling kan studeras.

Karta 3: Områdets mått.

Områdets karaktär

Strandängen är en biotop som förutom att räknas som naturbetesmark även tillhör naturtypen våtmark. På strandängar som inte längre hävdas förekommer arter som grenrör (*Calamagrostis canescens*), rörflen (*Phalaris arundinacea* var. *arundinacea*) och vasstarr (*Carex acuta*). Dessa arter får med tiden ge vika för vass (*Phragmites australis*) som successivt vandrar in från sjösidan och träd och buskar som vandrar ut från landsidan mot strandlinjen.

Den aktuella strandängen har tidigare varit betad och eventuellt har också slåtter förekommit. Strandängens vegetation har också varit tydligt zonerad och påverkats av landhöjningen. De inre delarna består idag av en tät askkog (*Alnus glutinosa*) med inslag av enstaka askar (*Fraxinus excelsior*) och björkar (*Betula pendula*). En kraftig undervegetation förekommer också av främst älggräs (*Filipendula ulmaria*) och hallon (*Rubus idaeus*).

Bild 1: Området innan den påbörjade röjningen 2015 (bild från väster mot öster, på väg S2)

Bild 2: Området från öster mot väster efter röjningen 2015.

Där alskogen tar slut har tidigare röjningar öppnat upp ett område innan vassen tar över ut mot vattnet. Inom detta område växer idag stora bestånd av älggräs (*Filipendula ulmaria*), strandlysing (*Lysimachia vulgaris*), brännässla (*Urtica dioica*) och ulltistel (*Onopordum acanthium*). Vid högvatten kan hela området täckas av vatten och vissa år kan också kraftig isnötning förekomma. Isnötning är ytterligare en form av störning som är starkt kopplat till strandängar.

Området har ej inventerats vad avser fauna och flora.

Projektplan

Arbetet kommer att påbörjas under 2018 och pågå med successiva insatser under de närmaste 3 åren. I arbetet kommer att ingå:

- fällning och kapning av alla träd,
- eldning av grenar och stockar
- borttagning av stubbar genom fräsning,
- inventering av floran inom området inkl. rapport,
- stängsling av marken för att möjliggöra bete
- röjning och slåtter som stöd till betning samt borttagning av delar av vasskiktet.

Följande grova plan finns i dagsläget:

Etapp 1: Under 2015-2017 har cirka 50 alar tagits ner och eldats upp samt att viss röjning har skett av alskott, sälj samt vass.

Etapp 2: 2018-2019 – fortsatt röjning av trädskikt, och eldning av stammar och grenar. Dessutom kommer viss slätter av skott och vass ske. Alla träd tas bort. Inventering av floran, steg 1.

Etapp 3: 2020 – Stubbröjning/fräsning samt påbörjad stängsling av området. Alla stubbar tas bort och hela området stängslas med fårstängsel.

Etapp 4: 2021- Stängsling samt årligt fårbete och stödröjning vid behov
Inventering av floran, steg 2.

Arbetet kommer att utföras av entreprenörer i form av Inmedias/Naturgruppen (röjning, stubbfräsning och inventering) och Äpplarö Gård (stängsling) samt Äpplarö Naturvårdsförenings medlemmar och ledas av föreningens styrelse. Projektet söker ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen. Fårbete kommer öns arrendatorer fam. Johansson att ansvara för. Övriga medel och arbetskraft står Äpplarö Naturvårdsförening för.

Ansökan om medel och kostnadsspecifikation

Beräknade kostnader:

Röjning av trädskikt inkl. arbete, material och transporter =	138 250 kr
Stubbfräsning inkl. arbete, material och transporter =	83 750 kr
Stängsling av området inkl. transporter, arbete och material =	13 949 kr
Inventering 2år =	4 000 kr
Tot. =	239 949 kr

Alla kostnader exkl. moms.

Äpplarö Naturvårdsförening ansöker om bidrag för hela summan från Länsstyrelsen.

*Äpplarö Naturvårdsförenings styrelse
gnm. Magnus Rignell*

Äpplarö 2018-06-26